

TÜRKİYE’ DE ADALET HİZMETİ HARCAMALARI

JUSTICE EXPENDITURES IN TURKEY

Alper DOĞAN*, Alper ÖZTÜRK**

* Doç. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, alper.dogan@ikc.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2038-2563>

** Mezun YL Öğrencisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye ve Mali Yönetim ABD, av.alperozturk@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0149-2169>

ÖZ

Adalet hizmeti, toplumsal düzenin sağlanması adına en önemli kamusal hizmetlerden biridir. Devlet, adalet hizmetinin sunulması adına kamu harcaması yaparak iktisadi bir hizmet alanı olan 'adalet ekonomisini' oluşturmaktadır. Tam kamusal hizmet niteliğine sahip olan adalet hizmeti, devlet tarafından kamu harcamaları yapılarak topluma sunulmaktadır. Adalet hizmeti harcamaları olarak nitelendirdiğimiz bu harcamalar Adalet Bakanlığı bünyesinde tahsis edilen ödenekler yanında, yüksek yargı teşkilatına tahsis edilen merkezi yönetim bütçe ödeneklerinin ilgili yüksek mahkemeler tarafından kullanımı da, adalet harcaması olarak nitelendirilecektir. Adalet hizmeti harcamalarının kamu mali yönetimi ilkeleri olan etkililik ve verimlilik ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmesi adalet harcamaları bakımından büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu harcaması, maliye, kamusal mal, adalet

Jel Kodu: H5, H20, H41, K10

ABSTRACT

Justice service is one of the most important public services in the interest of ensuring social order. The state constitutes an 'economics of justice' as an economic service field by making public expenditure on behalf of the provision of justice services. The justice service, which has pure public service quality, is offered by the government through public expenditures. These expenditures, which we define as expenditures of justice services, will be regarded as justice spending, as well as the appropriations allocated within the Ministry of Justice, and the use of central government budget appropriations allocated to the higher judiciary by the relevant higher courts. Justice expenditures are of great importance in terms of spending on justice, which is realized in accordance with the principles of effectiveness and efficiency, which are the principles of public financial management.

Keywords: Public expenditure, public finance, public goods, justice

Jel Codes: H5, H20, H41, K10

1. ADALET KAVRAMI

Adalet, köken olarak doğru, düzgün, dengeli, müstevi anlamlarını taşıyan 'Adl' sözcüğünden gelmektedir. Adalet hak, hukuk ve haklılık gibi kavramları içine alan bir kavram olarak, bir toplumda barışı, uyumu, eşitliği, haklılığı sağlayarak ve koruyarak toplumsal düzenini tesis etmektedir (Çeçen, 2003: 167). Bu

göreviyle, adalet hukukun varlık sebebidir, etik amacıdır.

Felsefi yönden 'Adalet nedir' sorusunun ilk cevabı, Platon'dan öğrenmiş olduğumuz, adaletin bir fikir olduğudur (Kuçuradi, 1994: 27). Toplum ve devlet hayatı için zorunlu bir ihtiyaç olan adaletin, düşünsel

bir niteliğe sahip olması, insanlığın varoluşundan itibaren üzerinde en çok düşündüğü kavramlardan biri olmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda Antik Yunan döneminde adalet kavramı öncelikle ‘adaletsizlik’ olgusu üzerinden ele alınmıştır. Nitekim Aristoteles adaleti, ‘Yasalara uymamak, onu kendi çıkarlarına göre kullanmak ve dolayısıyla bu şekilde bir eşitsizlik yaratmak adaletsizlik, yasalara uygun davranmak ve eşitliği bozmamak ise adalettir’ şeklinde tanımlamıştır (Topakkaya, 2014: 33). Ayrıca bu dönemin ilk zamanlarında adalet, ahlak ve hukuk kavramları arasında ayırım yapılmamış ve adalet kavramı ‘iyilik sevgisi’ olarak kabul edilmiştir (Güriz, 1994: 5).

Aristoteles, adalet kavramını toplum ve devlet düzeni bakımından önemini ortaya koyarak, bu konuda üç temel ilke belirlemiştir (Güriz, 1994: 5):

- Hukuk ve adalet, toplumun ve devletin temelidir,
- Hukuk ve adalet, devletin amaçlarıdır,
- Hukuk ve adalet, devlet yönetiminin temel unsurlarıdır.

2. ADALET EKONOMİSİ

Adalet ekonomisi, kamusal bir ihtiyaç olan adalet ihtiyacının, devlet tarafından sağlanan, siyasi ve idari karar mekanizmalarınca bütçe yoluyla düzenlenen iktisadi faaliyet alanıdır (Edizdoğan, 2011: 9).

Adalet hizmetinin tam kamusal bir hizmet olmasına bağlı olarak devlet tarafından üretilmesi zorunludur. Bu doğrultuda adalet hizmetinin iktisadi faaliyet alanının oluşturan adalet ekonomisi, kamu ekonomisinin bir alt dalıdır. Türkiye’de adalet ekonomisi, TBMM tarafından kabul edilen bütçe kanunuyla şekillenmekte ve Adalet Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Adalet hizmeti sunumunda kamu yararının egemen olmasına bağlı olarak adalet ekonomisinde kâr amacı bulunmamaktadır.

Hukukun iktisadi analizi; hukukun ve hukuki kurumların oluşumunu, yapısını, süreçlerini ve etkisini incelenmesinde ekonomik teori ve ekonometrik yöntemlerin uygulanması olarak tanımlanmaktadır (Mackaay, 1999: 65).

3. ADALET HİZMETLERİ

Toplumsal ihtiyaçlar, giderilmesi halinde tüm topluma fayda sağlayan ihtiyaçlardır. Kamu hizmetleri, eğitim, sağlık, savunma, adalet, sosyal güvenlik gibi toplumsal nitelikteki ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik üretilen hizmetlerdir. Kamu hizmetleri, devletin sahip olduğu mali ve ekonomik güç çerçevesinde, siyasi iktidar tarafından belirlenir ve belirlenen bu kamu hizmetleri devletin merkezi ve yerel yönetim birimlerinde gerçekleştirilir (Akdoğan, 2009: 37-39). Adalet hizmetleri, sosyal bir ihtiyaç olan adalet ihtiyacının tatmin edilmesi için üretilen ve sunulan hizmettir.

İnsanlık tarihi boyunca adalet, toplumsal yaşamın devamı için temel bir ihtiyaç olmuştur. Nitekim insanlık tarihini incelediğimizde toplumsal bunalımlar, ekonomik istikrarsızlıklar, siyasi çıkmazlar, büyük adaletsizliklerin yaşandığı toplumlarda ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda toplumsal düzenin sağlanması adına adalet ihtiyacının verimli ve etkin bir şekilde giderilmesi zorunluluktur. Adalet hizmetinin önemine ilişkin, devletin kuruluş amaçlarından biri de, adalet ihtiyacının giderilerek kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması olduğunu görmekteyiz. Adalet hizmetleri hukuk düzenlerinin, toplumsal yatay ve dikey eşitliğin sağlanmasının garantisidir.

Adalet hizmeti devlet tüzel kişiliği tarafından sunulan tam kamusal bir hizmettir. Adalet hizmetleri sadece devlet tarafından üretilen bir kamu hizmetidir. Adalet hizmeti tüm yönleriyle anlaşılabilmesi adına tam kamusal hizmet kavramını irdelememiz gerekmektedir. Tam kamusal hizmetler, insanların toplumsal ihtiyaçlarının giderilmesi adına üretilen

hizmetlerdir. Bu kapsamda tam kamusal hizmetler, fiyatlandırılmayan ve pazarlanamayan bir hizmettir. Bu özelliğiyle tam kamusal hizmetler, sadece devlet tarafından üretilir ve sunulur. Bu doğrultuda tam kamusal hizmetler devletin temel görevlerinden biri olarak karşımıza çıkar.

Adalet hizmetinin özellikleri genel olarak şöyledir (Deyneli, 2010: 14-17):

- Topluca sunulan bir kamusal hizmettir. Adalet hizmeti, vatandaşların talebi olmaksızın tüm toplumun yararlanabileceği şekilde topluca sunulan, yani sadece vatandaşların başvurusuyla (örn. hukuk yargılaması) veya kendiliğinden işlerlik kazanan (örn. ceza yargılaması) bir hizmettir.
- Adalet hizmeti, faydası tüm topluma yayılan bir kamusal hizmettir. Örneğin, bir yargı süreci sonucunda ortaya çıkan yargı kararı tüm toplum için bağlayıcı nitelik taşıyarak müşterek bir etki doğurur. Nihayet, adalet hizmetinin üretilmesiyle müşterek niteliğe sahip olan bir fayda olarak toplumsal düzen sağlanmakta ve korunmaktadır.
- Tüketimi zorunlu olan bir kamusal hizmettir. Adalet hizmeti, toplumsal düzenin sağlanması ve korunması adına olmazsa olmaz bir ihtiyaç olan adalet ihtiyacından doğmaktadır. Bu niteliği itibarıyla bireyler, toplum olarak bir arada uyum içinde yaşayabilmek için bu hizmeti almak zorundadır.
- Sunumu siyasal bir süreç ile belirlenen bir kamusal hizmettir. Adalet hizmetlerinin üretimi ve sunumunun belirlenmesi bakımından karar mekanizması, devletlerin siyasal otoriteleridir. Adalet hizmeti, devletlerin adalet hizmeti veren merkezi ve yerel yönetim birimlerinde ve yargı organlarında gerçekleştirilir. Bu hizmetin genel yapısı ve güvenceleri, devletlerin anayasalarında hüküm altına alınmaktadır. Türkiye' de de adalet

hizmeti, idari yönden Adalet Bakanlığı ve yargı yönünden de bağımsız mahkemeler tarafından gerçekleştirilir.

- Adalet hizmetleri büyük ölçüde kamu harcaması gerektiren kamusal bir hizmettir. Adalet hizmetleri, toplumsal düzenin sağlanması ve korunması adına yapılan kamu otoritesi tarafından gerçekleştirilir. Adalet hizmetinin üretimi için yapılan harcama adalet hizmeti harcamalarıdır. Devlet, adalet hizmeti üretimi için cari ve yatırım harcamaları gerçekleştirmektedir. (Deyneli, 2010: 17). Bunun yanında adalet hizmeti kapsamında hizmetten yararlanan kişiler özel fayda sağlamaları bakımından harç ödemektedirler.

4. TÜRKİYE'DE ADALET HİZMETLERİ VE ADALET HİZMETİ HARCAMALARI

Adalet hizmetleri harcamaları, devletin temel ve saf kamusal bir hizmet olan adalet hizmetini gerçekleştirmek için yaptığı kamusal harcamalardır. Bu harcamalar, adalet hizmetini sunan yargı organları olan mahkemeler, icra müdürlükleri, cezaevleri ve işyurtları, barolar, noterler gibi kurum ve kuruluşlarca Adalet Bakanlığı bünyesinde tahsis edilen ödeneklerle gerçekleştirilir. Adalet Bakanlığı ödeneği yanında, yüksek yargı teşkilatına tahsis edilen merkezi yönetim bütçe ödeneklerinin ilgili yüksek mahkemeler tarafından kullanımı da, adalet harcaması olarak nitelendirilecektir. Görüldüğü üzere adalet hizmeti harcamaları kamu kurumlarınca veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Adalet hizmetleri, saf kamusal hizmet olmasına bağlı olarak sadece devlet tüzel kişiliğince sunulmaktadır. Bu çerçevede adalet hizmeti harcamaları sadece kamu idaresince gerçekleştirilecek ve sadece kamusal çerçevede incelenecektir.

Tablo 1: Merkezi Yönetim Bütçesi ve Adalet Bakanlığı Ödeneği İlişkisi

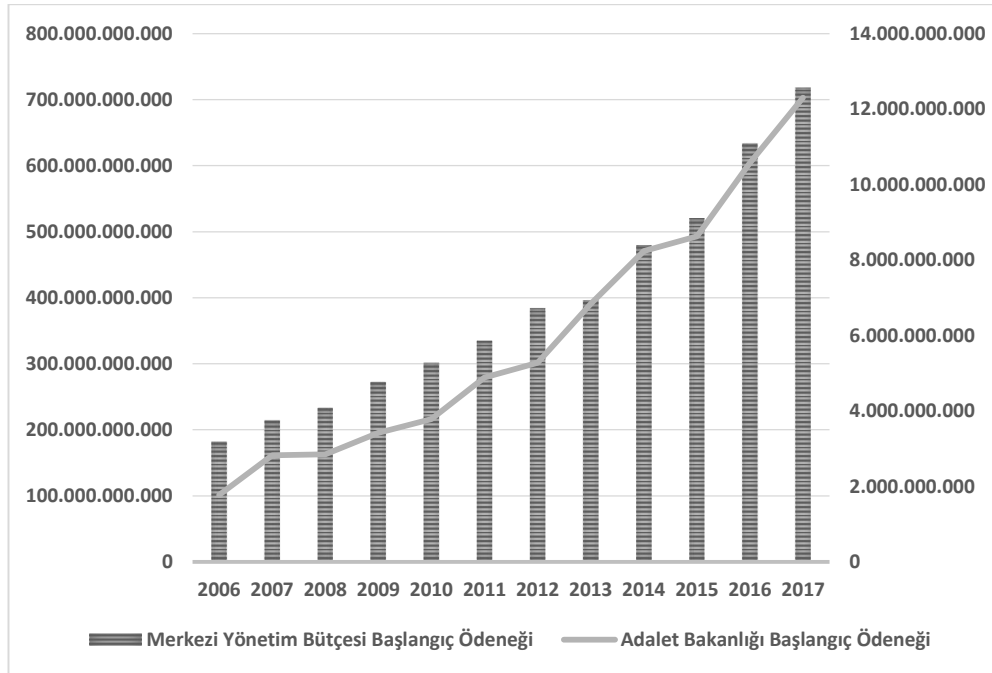
Yıllar	Merkezi Yönetim Bütçesi Başlangıç Ödeneği(Genel Yönetim)	Adalet Bakanlığı Başlangıç Ödeneği	%'lik Oran
2006	182.610.338.251	1.771.982.000	0,97
2007	215.059.364.459	2.824.007.000	1,31
2008	233.956.370.463	2.847.927.000	1,22
2009	273.026.827.836	3.413.306.305	1,25
2010	301.656.587.292	3.783.866.000	1,25
2011	335.096.375.830	4.887.725.500	1,46
2012	384.326.629.521	5.277.312.000	1,37
2013	396.705.004.350	6.835.383.000	1,54
2014	480.047.818.000	8.239.490.000	1,72
2015	520.445.679.000	8.628.648.000	1,66
2016	633.511.585.000	10.569.566.000	1,67
2017	717.826.880.900	12.304.365.000	1,71

Kaynak: Stratejik Geliştirme Başkanlığı (2017). Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporu-2017

Türkiye'nin adalet hizmeti harcamalarını, bu harcamalar için tahsis edilen Merkezi Yönetim Bütçesi içerisindeki Adalet Bakanlığı'nın ödenek miktarını incelendiğinde dönemsel olarak bir artış

eğilimine sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda, Merkezi Yönetim Bütçesindeki artışlar ile adalet hizmeti harcamalarının da artışı aynı doğrultudadır.

Şekil 1: Merkezi Yönetim Bütçesi ve Adalet Bakanlığı Ödeneği İlişkisi

Kaynak: 2017 Yılı Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporu - Stratejik Geliştirme Başkanlığı

Adalet hizmeti harcamaları için tahsis edilen ödenek, merkezi yönetim bütçesinin %1 - %2 aralığında bir orana sahiptir. Bu oran 2006-2017 dönemleri aralığında istikrarsız bir artışa sahip olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Adalet Bakanlığı ödeneğinin istikrarlı bir artışa sahip olması ve merkezi bütçe içindeki oranlarının istikrarsız bir artışa sahip olması, Adalet Bakanlığı'nın yatırım çalışmaları ve artan personel alımlarının bu artışların nedenleri olarak açıklanabilir. Tablo-2'de Adalet Bakanlığının 2012/17 yılı harcama kalemleri sınıflandırılmıştır.

2014 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi içerisindeki Adalet Bakanlığının ödenek payı 1,72 iken bu oran 2015 yılında 1,66 olarak gerçekleşmiştir. Bu durumun sebebi Cari Transferler Ödeneği'nde yer alan seçim giderleri bütçesinin azaltılmasıdır. 2014 yılında seçim giderleri bütçesi bakımından Cumhurbaşkanlığı, Mahalli İdareler ve HSYK üyeliği seçimi için seçim giderleri olarak 700.000.000 TL tahsis edilmiştir. 2015 yılında seçim giderleri bütçesi %44,38 oranında azaltılmış, bu bütçeye 250.000.000 TL ödenek tahsisi gerçekleşmiştir.

Tablo 2: Adalet Bakanlığı'nın 2012-17 Yılı Bütçelerinin Ekonomik Sınıflandırılması

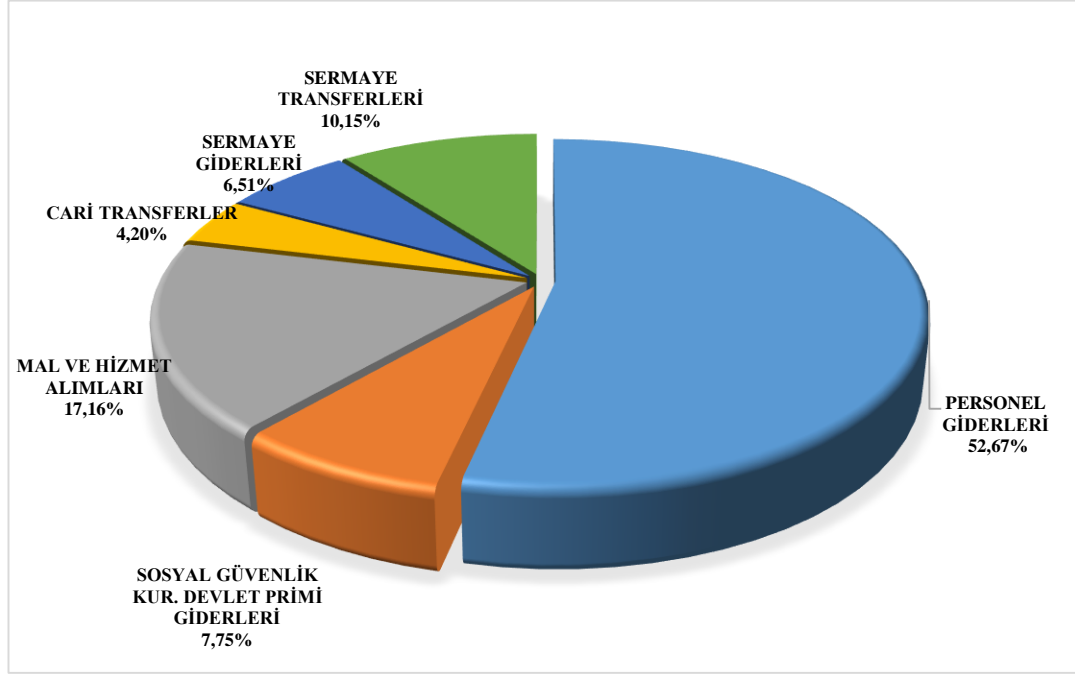
	HARCAMA KALEMLERİ	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	Personel Giderleri	3.541.466.572	3.960.821.723	4.554.017.261	5.265.034.215	6.253.409.570	6.937.769.085
2	Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Primi Giderleri	521.152.978	591.195.361	691.118.207	771.486.290	929.375.088	1.020.209.160
3	MAL VE HİZMET Mal ve Hizmet Alımları	1.097.696.633	1.315.978.057	1.455.665.010	1.637.321.526	1.842.685.984	2.260.641.501
4	Cari Transferler	139.651.503	256.638.187	573.510.621	610.563.785	326.938.241	553.617.722
5	Sermaye Giderleri	153.896.825	342.132.728	466.124.411	664.030.310	726.115.244	1.062.430.788
6	Sermaye Transferleri	513.250.000	681.497.000	725.000.000	898.498.000	1.073.901.000	1.337.292.000
	GENEL TOPLAM	5.967.114.511	7.148.263.056	8.465.435.510	9.846.934.126	11.152.425.127	13.171.960.256

Kaynak: Stratejik Geliştirme Başkanlığı (2017) Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporu-2017

Tablo-2'de 2012 - 2017 yılları arasında Adalet Bakanlığı ekonomik sınıflandırma göre harcama tutarlarını göstermektedir. 2012- 2017 döneminde harcama kalemlerinin değişimini incelendiğinde her harcama kaleminin istikrarlı bir şekilde artış gösterdi görülmektedir. Adalet hizmetinde etkinliğin sağlanması adalet hizmetinin en adil ve en hızlı şekilde sağlanmasına

bağlıdır. Bu kapsamda, hizmet işleyişindeki sorunların giderilmesi, adalet hizmetinin altyapısını oluşturma ve geliştirme ve personel yapısında nitelik ve nicelik yönünden iyileştirmeler adalet hizmetinden etkinliği sağlamakta, diğer yandan adalet hizmeti harcamalarında artışı da beraberinde getirmektedir.

Şekil 2: 2017 Mali Yılı Bütçesi Ekonomik Kodlara Göre Harcama Tutarlarının Dağılımı

Kaynak: Stratejik Geliştirme Başkanlığı (2017). Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporu-2017.

Adalet hizmeti harcamaları bakımından, Adalet Bakanlığı harcama kalemleri incelendiğinde, personel giderleri en büyük paya sahiptir. Adalet Bakanlığı harcama kalemleri arasında yer alan personel giderlerinin %52,67 gibi büyük paya sahip olması, adalet hizmeti harcamalarında verimlilik ve etkinliğin sağlanması, Adalet Bakanlığının bünyesinde bulunan personelin nitelik ve nicelik yönünden önemini ortaya koymaktadır.

5.TÜRKİYE'DE ADALET HİZMETİ HARCAMALARININ VERİMLİLİĞİ

Kamu malî yönetiminin en önemli amaçlarından biri olan etkinlik, kamu hizmeti sunarken kamu kaynaklarının kullanım derecesini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda adalet hizmetinin etkinliği, adalet hizmeti bütçesinin optimal düzeyde kullanılmasıdır.

Kamu malî yönetiminde etkinlik ise, kamu malî yönetimini gerçekleştiren kurum ve

kuruluşların gerçekleştirdikleri iş ve işlemlerle faaliyet sonucunda belirlenen amaçlara ulaşma derecesini gösteren bir performans niteliğidir (Yükçü, Atağan, 2009: 2). Bu doğrultuda etkililik, yetkili kurum ve kuruluşların ulaşmayı amaçladıkları sonuca ulaşma düzeyini belirler. Kamu kurum ve kuruluşlarındaki üzerinde sorumluluk bulunan yöneticiler, duruma uygun her yeni koşul için yeni bir etkililik ölçütü belirlemek ve diğer durumlarla eşleştirip, malî iş ve işlemlerdeki planlarını şekillendirmeleri gerekmektedir. Adalet hizmetleri bakımından da etkililik, gerçekleştirilen adalet hizmetiyle doğan uyuşmazlıkların kalıcı olarak çözümlenmesi, suç oranının düşürülmesi gibi toplum düzeninin adına gerekli belirli hedeflere ne kadar ulaşıldığını ortaya koyar.

Verimlilik ise üretim sürecinde yer alan girdiler ile bu sürecin sonunda ortaya çıkan ürünler arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Adalet hizmeti açısından da verimlilik, adalet hizmetleri üretimi yapılması

sırasında savurganlıktan uzak durulmasını, sahip olunan kamu kaynaklarının en iyi biçimde değerlendirilmesini ifade etmektedir.

Adalet ekonomisi bakımından, kamu mal ve hizmetlerinin ekonomik dışı alanları da kapsamı bakımından verimlilik kavramının içeriğinde de değişiklikler oluşturmaya başlamıştır. Verimlilik kavramı, kamusal mal ve hizmet üretiminde mal ve hizmetin kalitesini yükseltme, doğal yaşamı ve doğal çevreyi koruma, çalışan bireyler için yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve en iyi çalışma koşullarının sağlanması ve de bununla beraber klasik verimlilik kavramının içeriği olan kıt

kaynakları en iyi şekilde kullanarak maksimum kalitenin ve üretimin sağlanması olarak düşünülmektedir (Yükçü, Atağan, 2009: 4). Verimlilik basit bir ölçüt olması sebebiyle kamu malı yönetiminde yaygın bir şekilde kullanılan bir performans ölçütü olarak kabul edilebilir.

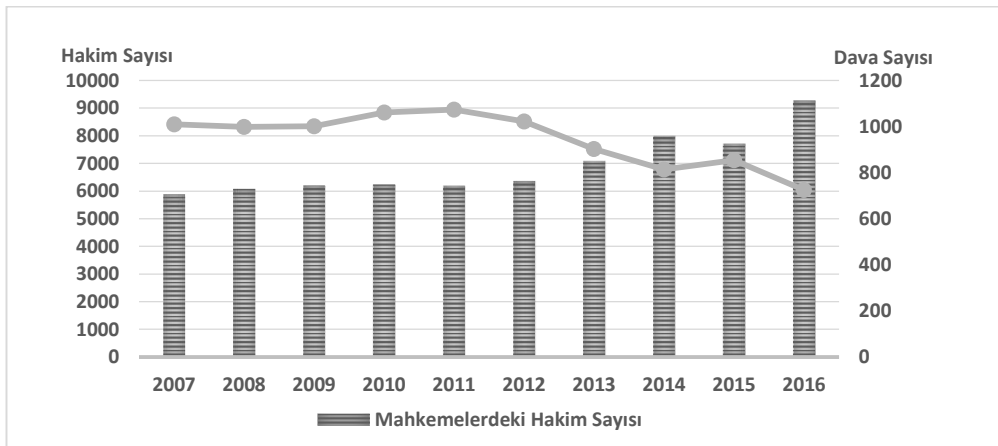
Adalet hizmeti bakımından da verimlilik, gerçekleştirilen adalet hizmeti harcamaları sonucunda, uyuşmazlıkların hukuk devleti kriterlerine uygun bir şekilde çözümlenip çözümlenmediğini, suç ile bozulan kamu düzeninin adalet makamlarınca verilen kararlarla ne kadar tesis edilebildiği ortaya koymaktadır.

Tablo 3: Türkiye’de Mahkemelerdeki Hâkim Sayısı, Mahkemelere Gelen ve Bir Hâkime Düşen Dava Sayısı (Ceza, Hukuk, İdare Mahkemeleri)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Hâkim Sayısı</i>	5.875	6.078	6.203	6.236	6.189	6.371	7.082	7.988	7.712	9.271
<i>Mahkemelere Gelen Dava Sayısı</i>	5.934.915	6.064.308	6.211.965	6.619.412	6.645.927	6.511.186	6.393.207	6.498.918	6.587.422	6.718.079
<i>Bir Hâkime Düşen Dava Sayısı</i>	1.010	998	1.001	1.061	1.074	1.022	903	814	854	725

Kaynak: Adli Sicil Genel Müdürlüğü (2016). Adalet İstatistikleri 2016 Yılı Bülteni.

Şekil 3: Dönemsel Hâkim Sayısı ve Bir Hâkim Başına Düşen Dava Sayısı

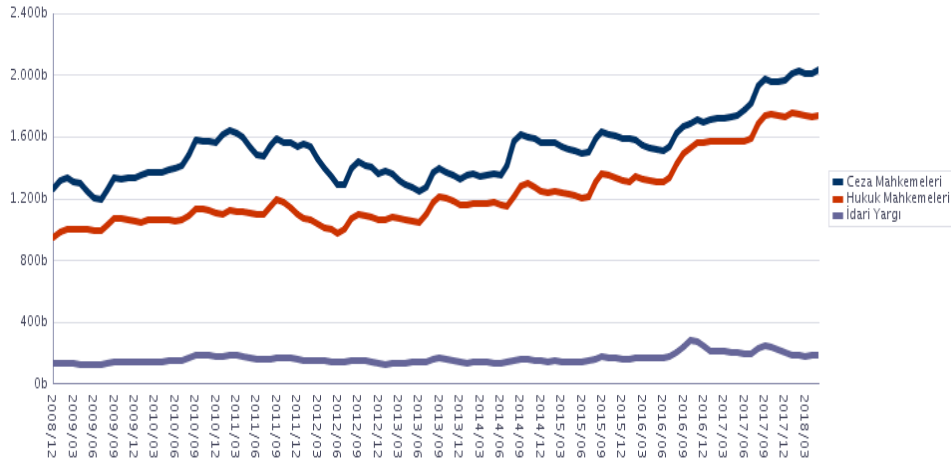

Kaynak: Adli Sicil Genel Müdürlüğü (2016). Adalet İstatistikleri 2016 Yılı Bülteni.

Tablo-3 ve Şekil-3 incelendiğinde 2006/2016 yıllarında dengeli bir hâkim sayısının artışa ve 2006/2015 yılları arasında mahkemelerdeki dava sayılarının dengesiz artışa sahip olduğunu görülmektedir. 20101 yılından itibaren hâkim alımlarının artırıldığı ve buna müteakiben hâkim başına düşen dosya sayısını doğru orantılı bir şekilde düşüğü görülmektedir. Hâkim sayısındaki artışla birlikte bir hâkim hâkime düşen dosya sayısı yani iş yükü azalmakta ve hâkimlerin davaları ayrıntılı olarak inceleyip değerlendirme şansına sahip olmaktadır. Bu durum beraberinde davaların kısa sürede sonuçlanmasını sağlamakta, adaletin gecikmesi önlemektedir.

Şekil 4: Türkiye’de Ceza, Hukuk Mahkemeleri ve İdari Yargı Dosya Sayıları

Ceza, Hukuk Mahkemeleri ve İdari Yargı Dosya Sayıları

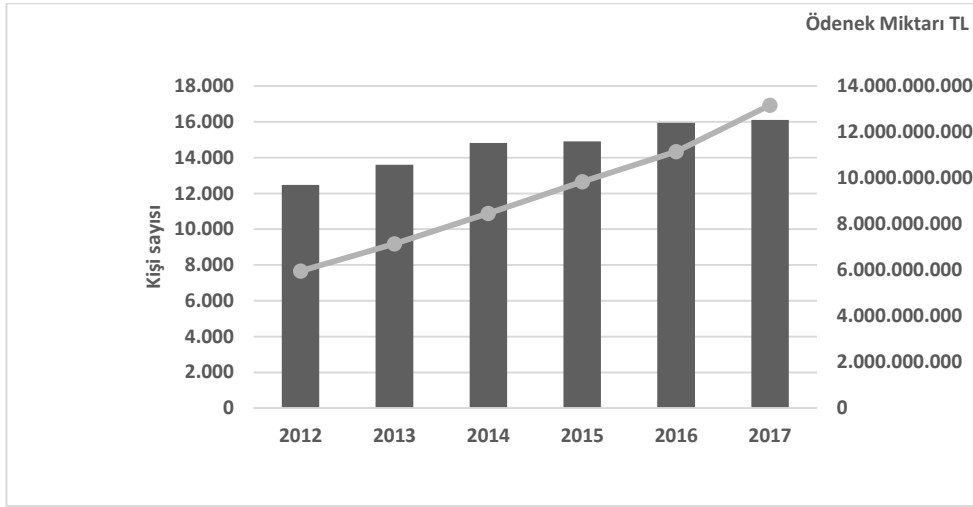
Kaynak: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (2016). Yıllık Birim Faaliyet Raporu.

¹ Hâkim/Savcılar göreve başlamadan önce 2 yıl süreyle Adalet Akademisinde staj yapmaktadırlar. Bu sebeple hâkim sayılarındaki artış 2012 yılından itibaren görülmektedir.

Şekil 4'de dönemsel olarak ceza, hukuku ve idare mahkemelerindeki dosya sayıları grafikte gösterilmiştir. 2008 yılından itibaren mahkemelerdeki dosya sayıları istikrarsız şekilde artış yaşanmıştır. Dava

dosya sayılarının artışı adalet hizmetinde etkinliğin ve verimliliğin korunması adına beraberinde hâkim ve savcı sayılarının artışı beraberinde getirmiştir.

Şekil 5: Dönemsel Hâkim-Savcı Sayısı ile Adalet Bakanlığı Başlangıç Ödeneği Karşılaştırması

Kaynak: Adli Sicil Genel Müdürlüğü (2016). Adalet İstatistikleri 2016 Yılı Bülteni, Stratejik Geliştirme Başkanlığı (2017). Yılı Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporu-2017.

Şekil-5'de dönemsel hâkim ve savcı sayıları ile Adalet Bakanlığının bütçe harcaması karşılaştırılmıştır. Dönemsel olarak toplam hâkim ve savcı sayısındaki artış, personel harcamalarında artışa yani Bakanlık harcamalarında artışa sebebiyet vermiştir. Hâkim ve savcı sayısının yükselmesi adalet hizmeti harcamalarını arttırmakla birlikte, yargılama süresinin düşmesi ve nitelikli hizmetin artmasını sağlayarak, uzun vadede adalet hizmeti harcamalarını azaltacaktır. Çünkü uyuşmazlıkların adil ve etkin çözümü yeni uyuşmazlıkların doğmasını engelleyerek, toplumsal barışı beraberinde getirecektir.

Bu kapsamda adalet hizmeti sunumunda, medeni usul hukuku ilkesi olan usul ekonomisi ilkesi büyük önem taşımaktadır. Usul ekonomisi ilkesi gereğince, etkin bir adalet hizmetinin sunulması adına mümkün olduğu ölçünde en basit şekilde, en kısa süreçte ve en ucuz şekilde yargılamanın

gerçekleştirilmelidir (Pekcanitez, Atalay, Özkes, 2012: 334).

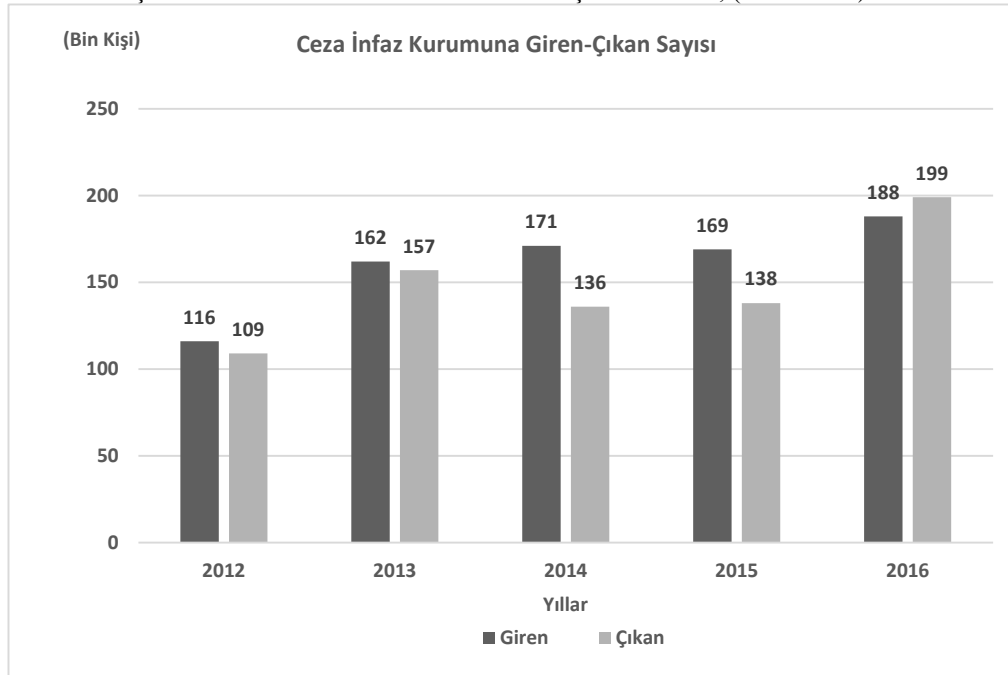
Adalet hizmeti harcamaları bakımından ceza muhakemesi süreci önem arz etmektedir. Ceza muhakemesi soruşturma ve kovuşturma evrelerinden oluşmakta ve soruşturma evresinde suç isnadı yapılan kişi şüpheli, kovuşturma evresinde ise sanık olmaktadır. Ceza muhakemesi bakımında soruşturma sayılarında artış kamu harcamalarını arttıracaktır. Soruşturma evresinde şüpheli gözaltına alınarak sağlık kontrolü için hastaneye sevk edilecek ve karakola getirilecektir. Şüphelilerin temel ihtiyaçları karakollar için sağlanan ödenekten karşılanacaktır. Tutuklama kararı ile birlikte şüpheliler tevkif evlerine götürüleceklerdir. Ceza yargılaması sonucunda kesinleşen hüküm kararı ile birlikte de hükümlü ceza evine nakledilecektir.

Tablo 4: Hüküm Özlü, Hükümlü, Tutuklu Sayısı (2010-2016)

Hükümlü ve tutuklu sayısı, 2010-2016			
Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam
2010	4.192	116.002	120.194
2011	4.605	123.648	128.253
2012	4.906	131.732	136.638
2013	5.192	138.906	144.098
2014	5.788	152.902	158.690
2015	6.558	170.704	177.262
2016	8.373	192.354	200.727

Kaynak: Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2010-2016.

Şekil 6: Ceza İnfaz Kurumuna Giren ve Çıkan Nüfusu, (2011-2017)

Kaynak: (TÜİK, 2017).

Adalet hizmeti harcamaları bakımından tutuklu ve hükümlü sayıları önem arz etmektedir. Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü (CTE) bütçesini adalet hizmeti harcamaları bakımından incelersek dönemsel olarak %30-40 oranlarında sürekli bir artış yaşanmıştır. Bu yüksek artış

oranları ceza ve tevkif evlerindeki tutuklu ve hükümlü sayılarının dönemsel artışlarıyla doğru orantılıdır. Bunun yanında ceza ve tevkif evleri yatırım bütçesindeki artışlarda Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü bütçesinin artışına yön vermektedir.

Tablo 5: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Bütçesi

Yılı	CTE Bütçesi	Adalet Bakanlığı Toplam Bütçesi	CTE Bütçesinin Bakanlık Bütçesindeki Oranı
2011	1.879.325.850	4.887.725.500	38,45%
2012	1.427.955.850	5.277.312.000	27,06%
2013	2.096.732.500	6.835.383.000	30,67%
2014	2.363.361.500	8.239.490.000	28,68%
2015	2.734.924.000	8.628.648.000	31,70%
2016	3.371.401.000	10.569.566.000	31,90%

Kaynak: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (2016). Birim Faaliyet Raporu-2016

Tablo-5'i incelediğimizde ceza ve tevkifevlerinin bütçesinin istikrarlı bir şekilde arttığını görmekteyiz. Bu artışın en büyük sebebi Tablo-4'te yer alan tutuklu ve hükümlü sayılarındaki sürekli artmıştır. Tutuklu ve hükümlü sayılarının sürekli artması ceza ve tevkifevlerinin hem cari hem yatırım harcamalarını arttıracaktır. Bu artışı önleyebilmek adına yargılama sürelerinin kısaltılması çalışmalarının yanında, suçu önleyici tedbirlerinde alınması büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda ceza ve tutukluvelemlerindeki tutuklu veya mahkûmların eğitilerek ve sosyalleştirilerek topluma yeniden kazandırılması, toplumdaki suç oranını azaltmaktadır. Tutuklu veya mahkûmların Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulan işyurtlarında çalışma hayatına katılarak topluma yeniden kazandırılmaktadırlar.

SONUÇ

Adalet insanlık tarihi boyunca toplumsal yaşamın devamı için vazgeçilmez bir ihtiyaç olmuştur. Adalet ihtiyacının giderilemediği toplumlar, toplumsal bunalımlar, siyasal çıkmazlar, ekonomik istikrarsızlıklarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu kapsamda adalet, kamu düzeninin ve güvenliğin sağlanması için devletin sunduğu en önemli kamusal hizmetlerinden biri olmuştur.

Adalet hizmetleri, sadece devlet tüzel kişiliği tarafından sunulan tam kamusal bir hizmettir. Devlet, adalet hizmetinin yapısını siyasal süreçlerle belirlemekte ve kamu harcamaları yaparak adalet hizmetini sunmaktadır. Ayrıca toplumsal düzenin devamı adına tüketilmesi zorunlu bir kamu hizmeti olarak topluca sunulmaktadır.

Devlet tam kamusal hizmet olan adalet hizmetini sunmak için kamu harcamaları yapmaktadır. Adalet hizmeti harcamaları olarak nitelendireceğimiz bu harcamalar, Adalet Bakanlığı bütçesi ile gerçekleştirilir. Devlet, adalet ekonomisi adı verilen siyasal süreçlerle belirlediği ve bütçesiyle finanse ettiği bir adalet hizmeti sunarak iktisadi alan oluşturmaktadır.

Türkiye'de adalet hizmeti harcamaları bakımından kamu mali yönetim ilkeleri olan etkililik, etkinlik ve verimlilik büyük önem arz eder. Adalet hizmetlerinde etkinlik, adalet hizmeti sunarken veya adalet harcaması yaparken, kamu kaynaklarının en üst düzeyde kullanılmasını ortaya koyar. Etkililik ise adalet kurumlarının adalet hizmeti sunarken amaçladıkları sonuçlara ulaşma düzeylerini ortaya koyar. Verimlilik ise, adalet harcaması ile yapılan harcamalar sonucunda ortaya çıkan ürün arasındaki ilişkiyi; yani uyumsuzlukların hukuk devletine uygun çözümlenmediğini, suç ile bozulan toplum düzeninin yeniden tesis edilmediği ortaya koyar.

Türkiye’deki adalet harcamalarının genel yapısını incelediğimizde, Adalet Bakanlığı bütçesinin %52 gibi çok büyük bir payını personel giderleri oluşturmaktadır. Bu noktada adalet harcamalarının etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi için adalet hizmetinin personel yapısı büyük önem arz eder. Uyuşmazlıkların en kısa zamanda, en az masrafla ve adil bir şekilde

çözümlemesi donanımlı ve yeterli sayıda bir personel yapısının varlığına bağlıdır.

Ceza yargılaması bakımından da işlenen suçlara uygulanan cezalarla birlikte kişilerin ıslah edilmesi yanında, bu insanların toplumsal hayata yeniden kazandırılarak onların suçsuz bir yaşam sürdürülmesi sağlanmalıdır. Böylelikle suçla bozulan toplum düzeni yeniden tesis edilebilecektir.

KAYNAKÇA

- ADLİ SİCİL VE İSTATİSTİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2016). Adalet İstatistikleri-2016 Yılı Bülteni ><http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/haberbulteni.html> < 20.10.2017.
- AKDOĞAN, A. (2009). Kamu Maliyesi, 13. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- ARSLANER H. ve ŞEKERCİ D. (2014). “Türkiye’de Adalet Hizmetlerinin Niteliği ve Bu Hizmetlerin Bütçe Üzerindeki Yükü”, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, ss.31-48.
- CEZA VE TEVKİFEVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2016). Yıllık Birim Faaliyet Raporu-2016, ><http://istatistikler.uyap.gov.tr/> < 20.10.2017.
- ÇEÇEN, A. (2003). Adalet Kavramı: Adalet Kavramının Göreliliği Üzerine Bir Deneme, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- DEYNELİ, F. (2010). Türkiye’de Adalet Ekonomisinin Karşılaştırmalı Analizi, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- EDİZDOĞAN, N., ÇETİNKAYA Ö., GÜMÜŞ, E. (2011). Kamu Maliyesi, 2. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa.
- GÜRİZ, A. (1994). “Adalet Kavramının Belirsizliği”, s.7-38, (Ed.) Ahmet GURİZ, A., Adalet Kavramı, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara.
- KUÇURADI, I. (1994). “Adalet Kavramı”, s.39-48, (Ed.) Ahmet GURİZ, A., Adalet Kavramı, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara.
- KÖHLING, W.C. (2000). The Economic Consequences of a Weak Judiciary, University of Bonn Centre of Development Research, Germany.
- TOPAKKAYA, A. (2014). Hukuk ve Adalet, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, İstanbul.
- ÖZEKES, M. (2010). Temel Hukuk Bilgisi, Yetkin Yayınları, Ankara.
- PEKCANİTEZ, H. , ATALAY, O. , ÖZEKES, M. (2012). Medeni Usul Hukuku, 13. Baskı Yetkin Yayınevi, Ankara.
- MACKAAY, E. (1999). History of Law and Economics, Springer, Netherlands.
- YÜKÇÜ, S. ve ATAĞAN, G. (2009). Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Kavramlarının Yarattığı Karışıklık, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 4, ss.1-13.
- STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI (2017). -2017 Yıllık Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporu.-2017.
- STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI (2016). -2016 Yıllık Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporu.-2016.

18. STRATEJİ GELİŞTİRME
BAŞKANLIğI (2015). -2015 Yıllık
Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporu-
2015.
19. STRATEJİ GELİŞTİRME
BAŞKANLIğI (2014). -2014 Yıllık
Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporu-
2014.
20. STRATEJİ GELİŞTİRME
BAŞKANLIğI (2013). -2013 Yıllık
Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporu-
2013.
21. STRATEJİ GELİŞTİRME
BAŞKANLIğI (2012). -2012 Yıllık
Adalet Bakanlığı Faaliyet Raporu-
2012.
22. TÜİK (2017). ><http://www.tuik.gov.tr/>
< 20.12.2017